

Négyéves küzdelmünk a Haza védelmében

Írta: vitéz báti BERKÓ ISTVÁN ng. ezredes

A magyar népnek, amióta Európa szívében a Kárpátok koszorúzza: és négy folyó öntözte új hazában megtelepedett, úgyszólván harcok szakadatlam sorából áll az élete. A Mindenható ezer éve tartja itt a magyar nemzetet és csak az isteni Gondviselésnek köszönhető, hogy ez a nemzet az ezer esztendő soknál is sokkal több zivatarában el nem pusztult.

Országunk földrajzi fekvése a hadak országútjává és pusztító csaták színhelyévé tette a magyar földet, de nemcsak ebben, vagy amabban a korban, hanem minden időben. A Nyugat és a Kelet egymásratörő hadai itt, a mi földünkön vonultak át és ütköztek meg. A történelem tanúsága szerint minden évszázadban legalább háromszor-négyszer járt ellenség a mi földünkön, s csak kivételesen szerencsés korszaknak mondható a múlt évszázad közepétől a világháború kitéréséig lefolyt hat évtized, mely alatt a magyar föld nem látott ellenséget.

Talán ennek a hosszú békének és biztonságnak a tudata érlelte meg a nemzetben azt a meggyőződést, hogy Magyarország határa örök és soha semmi sem változtathatja meg. Annál nagyobb elemi erővel tört fel a magyar lélek felháborodása, amikor a világháború kitérésével nyilvánvalóvá vált, hogy balkáni szomszédaink, hatalmas pártfogóik segítségére támaszkodva, egész országrészeket akarnak tőlünk elragadni és eme szándékuk keresztülvitelében semmitől sem riadnak vissza.

A világháború megindulása csak helyi jellegű, aránylag kisebb területre szorítózkodó hadjáratra engedett következtetni. Aki nem ismerte teljesen az irántunk ellenséges népeknek egész Európára, sőt az egész világra kiterjedő szándékát és összefogását, az abban reménykedett, hogy a Szerbia ellen 1914 nyarán indított hadjáratnak gyors és győzedelmes befejezésével ismét jóidőrc megóvjuk az országot a háborús veszedelemtől.

Alig hirdették ki azonban 1914 július 26-án a részleges mozgósítást, amely többek között a 30. honvéd gyalogezredet is fegyverbe szólította, rövid pár nap múlva, augusztus 1-én már az általános mozgósítás állította talpra az ország teljes haderejét. A balkáni ellenében kívül most már az annál sokszorosan erősebb orosz hadsereggel is szembe kellett szállanunk.

Az osztrák-magyar monarchia seregeinek tehát két hadszíntéren kellett felvenni a harcot. A haderő nagyobbik részét természetesen az erősebb, a fontosabb ellenféllel, az oroszsal, kellett szembeállítani,

s ezért a balkáni hadszíntéren már felvonult erők egy részét is oda kellett küldeni. A Balkán mellékhadszíntérré lett, ahol azonban súlyos küzdelmekre került a sor az ellenfélnek egyébként is kitűnő és a közelmúlt két véres háborújában megedződött, haditapasztalatokban gazdag csapataival szemben.

A 30. honvéd gyalogezred a szerbiai harctéren kezdte és folytatta küzdelmeit egészen az év végéig. Nemcsak a haditapasztalatok hiánya, nemcsak a harcedzett bátor ellenség vitézsége és nemcsak az eredetileg erre a hadszíntérré szánt erők jórészenek elvonása következtében beállott számbeli fogyatkozás tette a harcokat fokozottan piehézzé, hanem az úttalan, különben is nehezen járható terep, a segélyforrások hiánya és különösen a rendkívül kedvezőtlen időjárás is. A Duna-Tisza-közének alföldi népéből álló 30. honvéd gyalogezred azonban bámulatos szívóssággal győzte le a Balkán sziklás hegyóriásainak nehézséget és bámulatos rövid időn belül hozzáadódott a hegyiháború viszontagságaihoz.

A Balkánon végigharcolt félesztendő véres harcaiban és a háború emberfeletti viszontagságaiban az ott harcolt csapatok nagyon sokat veszítettek úgy elesettekben, mint sebesültekben és harcképtelenné vált harcosokban; az óriási áldozatokkal teljes küzdelemnek azonban jmjégis megvolt az az eredménye, hogy az ellenség Magyarország földjéből még átmenetileg sem ragadhatott el semmit sem.

Az 1914. év végén a szerb harctéren elért területi eredményeinket – sajnos – fel kellett adnunk, mert a hadvezetés nem számított az emberileg teljesíthető lehetőségekkel és már az erők végső felhasználásán túl kimerült, nélkülöző csapatoktól emberfeletti lehetetlenséget követelt. A balkáni hadszíntéren nyugalom állt be, s az ellenfelek, a határokat biztosítva, hónapokig néztek farkasszemet egymással.

A Szerbia ellen működő erők egy részét ismét elvitték az orosz hadszíntérré, köztük a 40. honvéd hadosztályt, amelyhez a 30. honvéd gyalogezred is tartozott. A háború teljes súlya reánk nézve most ezen a hadszíntéren feküdt. Az orosz hadüzenet óta még több állammal is háborús viszonyba kerültünk, így többek között Angliával és Franciaországgal is, de seregeink ezekkel az újabb ellenfelekkel egyelőre nem kerültek szembe. Nekünk most az orosz volt az egyedüli fontos, de annál erősebb közvetlen ellenfelünk. A többi ellenfelekkel a szövetséges német, illetőleg az 1914 ősze óta szintén szövetséges török seregek vették fel a küzdelmet.

Amilyen hősies önfeláldozással vívtak a magyar katonák a balkáni harctéren, ugyanolyan kiváló harci erényekkel folytatták a küzdelmeket az orosz hadakkal szemben is. Az orosz sereg túlnyomó számbeli fölényének sikerült már 1914 őszén egészen a magyar határig előnyomulni, sőt magyar területeket rövidebb időre elfoglalni. A Kárpátok gerincén, ezen az évezredes határon, vívta a magyar katona az egyenlőtlen harcot. Az ellenség tömegtámadásainak többszörös túlerejével szemben csak az igazi magyar vitézség tudott sikeresen szembeszállni, hiszen nekünk, magyaroknak, élethalálharcunk volt ez a küzdelem.

A 30. honvéd gyalogezred a Kárpátokban vívott véres viaskodások során is kiválóan bizonyult. Az ezred mindenegyes katonája jól tudta, hogy a Haza ezeréves földjének megvédelmezéséről van szó. A ten-

gernyi áldozatból, amit ez az egyenlőtlen, de reánk nézve mégis dicsőséges harc követelt, a 30-as honvédek busásan kivették részüket.

A háború első telén a szakadatlan csaták fáradalmait a kárpáti harctéren is fokozta a nehezen járható hegyes terep, nemkülönben az időjárás viszontagsága. A harcok véres veszteségein kívül a szigorú tél dermesztő fagyában sok-sok derék magyar vitéz veszítette életét, vagy vált egész életére nyomorékká. A döbbenetes veszteségek és a mérhetetlen áldozatok ellenére is azonban megvédtük a Haza ezeréves határát.

Az 1915. év tavaszán a szövetséges német hadakkal karöltve vívott dicsőséges harcok az ellenséget messzire visszaűzték, s ezentúl az orosz harctér sokszáz kilométeres arcvonalából már csak aránylag kicsi volt az a rész, ami nem az ellenség földjén, hanem az országunkkal határos Bukovina területén húzódott. A 30. honvéd gyalogezred ezen a harcterületen küzdött tovább. A folytonosan meg-megújuló harcok továbbra is súlyos megpróbáltatásoknak tették ki csapatainkat.

Az orosz hadszíntéren 1915 tavaszán kivívott sikereket teljesen kiaknázni nem sikerült, mert seregeink egy részét újabb számottevő ellenséggel kellett szembeállítani. Olaszország ugyanis 1915 májusában hadat üzent. A visszavonuló orosz seregek nyomában nagy lendülettel előretörő hadosztályaink közül sokat az olasz hadszíntérre szállítottak, ahol megkezdődött a veszteségteljes, de reánk nézve szinte állandóan sikerrel végződő viaskodás.

Ausztriai, sőt részben olasz területen folyt a harc, de a magyar katonák itt is közvetve a magyar földet; védték. Hiszen ha az ellenségnek sikerül előnyomulni, akkor hamarosan magyar területre toltódott volna át a küzdőtér, hasonlóan az egy évszázaddal előbb lezajlott francia háborúk eseményeihez, amidőn az ellenség éppen ezen a hadszíntéren ismételtlen fenyegette a magyar határt, sőt az 1809. évi háború egy része a magyar Dunántúlon zajlott le.

A magyar hadak tehát két ellentétes világtáj felé, arcban és hátban, kényszerültek fölvenni a harcot. Az 1915. év őszén a harmadik világtáji felé, a Balkánon, ismét felújult a harc. A szerb és montenegrói harctérre most leküldött csapataink a német szövetséges, majd a közben szintén szövetségessé lett Bulgária csapataival egyesülten, a háború közvetlen előidézőjének, Szerbiának, sorsát pecsételték meg diadalmas előnyomulásuk sorozatos győzelmeivel. Egész Szerbiát elfoglalták, Montenegro pedig meghódolt.

Bár mindegyik harctéren idesen földön folyt a háború, a küzdelemnek reánk, magyarokra nézve, közvetve bár, de a haza földjének megőrzése volt az igazi, legmagasztosabb cél. Az orosz pusztákon kifejtett magyar vitézség éppen úgy az ezeréves Haza snjegvédelmezését szolgálta, mint az olasz harctér szikláin, vagy a Balkánon lefolyt küzdelmek. Katonáink valamennyi hadszíntéren úgy jöharát, mint ellenség szemében megóvták, sőt öregbítették a magyar harcosnak immár több mint egy évezred óta elismert és megbecsült hírnevét.

A világháború méretei minden tekintetben messze felülmúlták a történelem bármely más háborújának méreteit. Nemcsak a hadszínterek óriási kiterjedése, hanem az egymással szembenálló hadak sok-sok milliója, az egyes csatáknak hosszú napokra, sőt a nagyobbaknak hetekre nyúló tartama, a százazrekre terjedő veszteségek

és a felhasznált vagy elpusztult hadianyag szinte beláthatatlan tömege eddig még csak él sem képzelt arányokat öltött.

Már a háború első hónapjaiban beállott veszteségek akadálytalan pótlása végett az annakidején, a békebeli rendes sorozásoknál, katonai szolgálatra alkalmasnak még nem talált, de azóta jobban kifejlett, tehát katonának való férfilakosságot ismételt sorozás alá vonták. Azonkívül a védkötelezettség korhatárát fokozatosan kitolták úgy, hogy az a háború végén már a 17. életévtől az 55. életévig terjedt.

A sok újjoncra állandóan szükség volt, mert nemcsak a harctéri veszteségeket kellett pótolni, hanem újabb és újabb csapatok felállítással a haderőt folytonosan növelni kellett az ellenséges hadak szintén folytonosan növekedő túlerejével szemben. A gyalogs csapatok száma majdnem felényivel több lett, mint amennyi a háború elején volt, a tüzérség és a műszaki csapatok megnégyszereződtek, azonkívül a korszerű hadviselés követelte különleges alakulások hosszú sorát kellett újonnan megszervezni. Magyarország lakosságának 20%-át, vagyis 4 millió és 200.000 embert vettek igénybe az egész háború alatt hadicélokra. Amellett a sebesültek és betegek, mihelyt egészségük helyreállt, ismét a harctérre kerültek; nem egy olyan magyar katona volt, aki négyszeri-ötszöri sebesülést kiheverve újból és újból a harcoló vonalba ment.

Alig a régebbi idők háborúi alatt az anyaország, hacsak területe nem esett a hadszíntérbe, legtöbbször szinte meg sem érezte, hogy háború van, addig a világháború küzdelmeiből és viszontagságaiból már a mögöttes országrészek is bőven kijutott. Már magában véve az, hogy nagyon sok család fejének és kenyérkereső tagjainak katonai szolgálatra be kellett vonulni, nemcsak az egyes családok megélhetését nehezítette meg, hanem az egész ország gazdasági életében egyre jobban és jobban érezhetővé vált a mimkáskezék hiánya. Voltak családok, melyeknek 6-7 tagja küzdött a harctéren.

Amellett a lakosságra rótt anyagi áldozatok felmérhetetlen tömege is egyre sivárabbá tette az itthon maradottak sorsát. Már a háború elején sok lóra és vágómarhára volt szükség, melyet a hadiszolgáltatási törvény alapján a lakosságtól vettek igénybe. A háború négy és fél éves tartama alatt ezek az igénybevételek nagyon sűrűn ismétlődtek, az utolsó háborús esztendőben már szinte ritkaságszámba ment a lakosságnál az igavonó állat.

Éppen ilyen volt a helyzet a gabonával, a terményekkel, a takarmánnyal, a sárgaréz tárgyakkal, vászonnal, szövettel és sok-sok olyasmivel, amire a hadseregnek szüksége volt. Külföldről ugyanis alig lehetett valamit behozni, mert a háború második felében az ellenfelek egyre szaporodó száma miatt úgy az osztrák-magyar monarchia, valamint szövetségesei teljesen körül voltak zárva, akárcsak valami ostromlott óriási várban. Minden tekintetben tehát a saját készleteikre és a maguk termelésére voltak utalva. Egyes közszükségleti cikkek már a háború elején, más hasonló cikkek pedig aszerint, amint a háború tovább tartott, egyre jobban és jobban fogytak ki. Igen sok tekintetben ínség ütötte fel fejét, ami annyira fokozódott, hogy nemcsak a harcok sebesültjeinek gyógyításához szükséges szereket kellett már nélkülözni, hanem a háború utolsó évében már a küzdő csapatok számára sem volt megfelelő ruházat és élelem.

Az ínségnek ezen nyomasztó terhei is a hadviseléshez tartoztak,

s így nemcsak a harctereken az ellenséggel szemtől-szemben álló csapatok szívós hősiességére, hanem az egész ország lakosságának önfeláldozóan állhatatos kitartására is szükség volt. A világháborút tehát nemcsak a harctéren küzdőknek, hanem az itthonmaradottaknak is kellett viselni. A magyar nép soha el nem múlt dicsősége maratonal mindig, hogy a négy és félszázéves világháborút hazafias kitartással állta mindaddig, amíg a lelkek mérgezésére indított aknamunka meg nem tántorította.

Amidőn seregeinknek 1916. év nyarán az orosz harctéren az ellenség milliós tömegekkel végrehajtott óriási támadását kellett kivédeni, hátimkhan új ellenség, Románia, ütött rajtunk és a neki kedvező helyzetet kihasználva sikerült is a mi földünkre, Erdélybe, benyomulni. Pár hét múlva azonban az odaküldött csapatainktól szenvedett megsemmisítő vereség ezt az új ellenséget nemcsak hogy kiverte, hanem az országának javarésze is a mi kezünkbe esett. A harctereik száma részünkre tehát még eggyel szaporodott.

A következő 1917. évben az orosz seregek ismét óriási támadást intéztek csapatainkra, s ez a küzdelem – sajnos – százezrekre terjedő veszteséget okozott nekünk. Az állhatatos kitartás és az önfeláldozó hősiesség azonban megállította a sokszorosan túlnyomó ellenség előretörését. Az orosz ellenfél egyébként nemsokára megingott, mert a minden másnál gonoszabb ellenség, a belső forradalom, szétzüllesztette a hatalmas cári haderőt. Amidőn az erejétvesztett orosz hadsereg 1918. év elején kidőlt, az eddig az ő erejére támaszkodott román hadsereg is feladta a harcot és békét kért. Az orosz és a román hadszíntéren tehát megszűnt a háború és hadaink mindakét ország földjének hatalmas területeit megszállották.

Az 1917. év ősze szintén tekintélyes nagyságú ellenséges területet hozott birtokunkba. Felsőolaszország határán lezajlott nagyarányú támadásunk ugyanis teljes sikerrel járt és elfoglaltuk a Piave folyóig terjedő területet. A harcok ezen a Tíadszíntéren ezután egyelőre szintén szüneteltek, de az ellenfelek aíz elkövetkezendő nagy döntő mérkőzésre készültek.

Bár az 1917. év végének és az 1918. év elejének eredményei az immár négy esztendősz küzdelem reánk nézve kedvező kimenetelével kecsegtettek, a világháború mérlegének serpenyőjébe mégis kedvezőtlenül esett, hogy az Amerikai Egyesült Államok emberben és anyagban kimeríthetetlen erőforrásokra támaszkodó óriási hadereje az 1917. év folyamán szintén ellenfeleink sorába lépett, noha csaív 1918 tavaszán tudta a tengerentúlról áthozni seregeit, óriási, de eddig érintetlen és mindennemű anyagi szükséglettel bőven ellátott újabb ellenfelet: kapott tehát a központi hatalmaknak már-már az erők végső megfeszítésével küzdő hadereje.

A 30. honvéd gyalogezred 1915 eleje óta szakadatlanul az orosz harctéren küzdfött. Amidőn itt az orosz és román békekötés folytán már csak aránylag kisebb haderő vált szükségessé, a 40. honvéd hadosztályt, melyhez tudvalevőleg a mi ezredünk is tartozott, szintén az olasz harctérré szállították, ahol a háború utolsó, de annál kíméletlenebb harcait a Brenta folyó völgyében küzdötte végig.

Hadainknak az olasz harctéren 1918 júniusában megindított óriási támadása nem járt sikerrel. Nem volt itt hiány a csapatok vítérségében és kitartásában, hanem különösen az anyagi erőforrások

apadtak ki már annyira, hogy a háborút még emberfeletti erőfeszítéssel sem lehetett volna eredményesen sokáig folytatni.

Említettük, hogy míg mi, valamint szövetségeseink is, teljesen körül voltunk zárva és minden hadiszükségletünket a magunk termelésével, a magunk igen szerény nyersanyagkészletéből kellett előállítanunk. A nyersanyagkészlet kimerült, a csatasorba állítható férfilakosság elfogyott, s úgy a harctéren küzdő hadak, valamint a mögöttes ország lakossága súlyosan nélkülözött.

Ellenfeleinknél viszont semmiben sem volt szükség, mert az ellenünk hadatüzent 29 idegen állam részére úgy a saját, mint a semleges országok termeléséből minden hadianyag bőven futotta, akár mennyi kellett. Igaza volt annak, aki már a háború elején azt állította, hogy nem a katonai erények, hanem az anyagi helyzet fogja eldönteni a világ népeinek eme nagy küzdelmét. Sok idegen állam, mely velünk hadiállapotban volt, különösen a tengerentúliak, tulajdonképpen az entent hatalmak nyomására üzentek meg a háborút, aminek talán csak anyagi előnyökben érezte a következményeit. Közvetlen harcban azonban a 29 ellenséges állam közül csak 9 állam csapatai kerültek a mi csapatainkkal szembe az egész háború folyamán.

De még teljesen kimerült állapotunkban is álltuk a harcot, sőt hadi dicsőségünk nem hogy csökkent volna, hanem mindenütt növekedett. Seregeink a háború utolsó évében mindenütt ellenséges földön állottak és katonai tekintetben mindenütt fölényesnek bizonyultak az összes ellenségekkel szemben.

A háború utolsó évében. 1918-ban, a német birodalmi seregek támogatása végett, néhány hadosztályt – köztük persze magyar hadosztályokat is – a francia harctérre kellett küldeni. A szövetségesek eme támogatása természetesen szintén a Haza védelmét szolgálta éppen úgy, mint azoknak a magyar csapatoknak a küzdelme is, amelyek már a háború első évétől a kisázsiai harctéren, a török haderővel együtt harcoltak az angofok ellen.

Sajnos, a nemzetiségeket, melyekkel ezer esztendő alatt mindig testvériségben éltünk, idegen bűjtogatók már régóta a magyarság ellen tüzeltek és a világháborút kedvező alkalmként igyekeztek kihasználni, hogy azokat az ezeréves hazától elszakítsák. Ezért vált szükségessé, hogy a csapatok legénységét, már a háború első évétől kezdve, ne kizárólag a védtörvényben részükre megállapított állandó kiegészítőkerületekből vegyék, hanem az ország nemzetiségi területeiről besorozottakkal vegyítsék. Még ez a módszer sem volt egészen eredményes mert a háború végén a különböző nemzetiségeket a bűjtogatók propagandája mégis csak rávette, hogy a Hazához hűtlenekké legyenek. Súlyosan esett a latba, hogy 1918 októberében a szövetséges Bulgária feladta a további küzdelmet, s így a balkáni arcvonalon támadt rést szintén a mi csapatainknak kellett kitölteni. Ehhez az olasz harctéren küzdő amúgy sem túl erős hadainkból kellett a szükséges hadosztályokat elvonni. A háború végén tehát már a világ minden tája felé ellenséggel állottunk szemben és mindegyik hadszíntéren mélyen bent voltunk az ellenség földjén.

A legnagyobb bajt azonban a minden nemzeti gondolat iránt ellenséges belső pacifista és forradalmi propaganda okozta, amely úgy a katonák, mint különösképpen a lakosság önfeláldozóan szívós kitarását aláasta.

Nem az ellenség gyűrt le bennünket., hanem a lelki mótely hátulról csavarta ki a feyvert a magyar vitéz acélmarkából. Ez annál szomorúbb, mert közvetlen példából, vagyis a francia hadsereg 1917. évi, továbbá az olasz hadsereg 1918. évi hasonló válságából, éppen tanulhatott volna az ország lakossága.

A világháború drámájának utolsó felvonása, az 1918 októberének végén bekövetkezett összeomlás, a maga romjai alá temette az országot, a haderőt, a négy és fél éves emberfeletti küzdelem minden katonai dicsőségét és a teljesen kimerült nemzetet.

Hiába volt tehát a tengernyi áldozat, az emberfeletti erőfeszítés, a világot bámulatba ejtő hősi vitézség és a legnagyobb harcoserenyek sok-sok legragyogóbbika. A feyverrel kivívott nagyszerű eredményeket tönkretette a lélekmérgezéssel elbódított háttországban fellángolt esztelen téboly és az anyag elfogytával reaktórt ínség.

A világtörténelem eme legnagyobb háborújának katonai dicsősége mégis bennünket és szövetségeseinket illet. A sokszorosan erősebb ellenség még akkor se tudott bennünket legyűzni, amidőn már a végső győzelem minden kilátása nélkül folyt a küzdelemünk. Mi álltuk a harcot rendületlenül a végsőkig, mert a becsület és a hazafias érzés így kívánta. A világháború haditörténelme az ezeréves magyar harcoserenyek örök dicsőségéről fog beszélni mindig. Mi nem lettünk legyőzöttek, hanem rajtuk kívül állott okoknál fogva vesztett el a háború.